

„A szerződési jog reformja és a biztosítási szerződés” – XI. AIDA Budapest Biztosítási Kollokvium

A Magyar Jogász Egylet Biztosítási Jogi Szekciója, a Biztosítási Jogászok Nemzetközi Szervezetének (AIDA) magyar nemzeti szekciója 2010. november 25-26. napján Budapesten, a Gellért Hotelben tartotta tudományos ülését.

A 40. születésnapját ünneplő szervezet konferenciáját *id. Bárd Károly*, a szakosztály elnöke nyitotta meg, méltatva a szakosztály első elnöke, *Eörsi Gyula* tevékenységét, valamint összefoglalta az előző biztosítási kollokviumok témáit. A konferencia díszvendégeként *Máthé Gábor*, a Magyar Jogász Egylet leköszönő elnöke üdvözölte a megjelent hazai és nemzetközi szakembereket, köszöntőjében kiemelve annak tényét, hogy a Magyar Jogász Egylet egyik legaktívabb szekciójáról van szó, mely 7 munkacsoportot sorraiban tudva immár a XI. nemzetközi kollokviumot szervezi, melyeken eddig több mint 2000 fő vett részt.

A konferencia bevezető előadását *Vékás Lajos* akadémikus, professor emeritus tartotta a kontraktuális kárkötelmek biztosítási jogi vonatkozásairól. A Zalán Kornél, Kemenes Béla, Eörsi Gyula és Világhy Miklós nevével fémjelzett hatályos Polgári Törvénykönyvben (Ptk.) az *ulpianusi neminem laedere* elven alapuló kártérítési felelősség egységes a deliktuális és kontraktuális jogviszonyokban. A Ptk. 318. § utaló szabálya miatt kialakult uniformitás előnye, hogy nincs jelentősége a kárkötelmi jogviszonyok határeseteinek, mindegy, hogy azok egy szerződés megszegéséből, vagy attól függetlenül álltak elő (pl. ha adásvételi szerződésnél a kár a vevő telephelyén következik be, az elévülési idő egyforma mindkét esetben).

Az új. Ptk. Kodifikációs Főbizottságának vezetőjeként elmondta, hogy az új magánjogi kódex szigorúbb szabályokat fog alkalmazni a deliktuális kárkötelmekre, azaz nehezebb lesz a felelősség alóli kimentés, ugyanakkor limitálni fogják a megtérítendő elmaradt haszon mértékét. A változás indoka, hogy szerződésszegés esetén egy – a felelősségi szabályok megdönthetetlenül vélelmezett ismeretében – tudatosan vállalt kötelezettség megszegéséről van szó, hiszen piacgazdasági körülményeknél, különösen az üzleti szféra szerződéseinél a szerződéskötést alku, tárgyalás, kockázatfelmérés előzi meg, ezzel szemben deliktuális károkozásnál nincsen előzetes kockázatfelmérés.

Az új kimentési rendszer hármas követelményrendszert határoz meg: a kimentési ok a károkozó ellenőrzési körén kívül következett be, a körülményt a szerződéskötéskor nem láthatta, valamint nem volt elvárható a kár elhárítása. A kimentési okok szűkítésével párhuzamosan ugyanakkor korlátozni fogják a megtérítendő károk körét, azaz a jelenlegi, főszabályként a teljes kártérítés elvét valló rendszerhez képest az új struktúrában az elmaradt hasznot csupán akkor lehet követelni, ha a kár ezen eleme előre látható (a károsultnak kell bizonyítania, hogy a károkozó ezt előre láthatta). A jogpolitikának egyaránt figyelemmel kell lennie a felelősségtan szabályaira és a kockázatmegosztás elveire, szerződéskötéskor ugyanis a felek nem minden kártyájukat terítik ki az asztalra (pl. az ingatlanközvetítő nem árulja el az eladónak, hogy a vevője is megvan). A kockázatmegosztásra tekintettel elvárható, hogy a felek a rendkívüli veszteség lehetőségét előre közöljék egymással, hiszen ennek tudatában a felek dönthetnek úgy, hogy nem szerződnek, önállóan vállalhatónak ítélik a kockázatot, vagy biztosítást kötnek rá.

A Kereskedelmi Törvénykönyv funkcióit is kiváltani szándékozó új kódex a professzionális szerződésekre koncentrál ugyan, de a fogyasztói, ingyenes, valamint a magánszemélyek közötti szerződéseknél az ajándékozási szerződés szabályait általánosítják (a szerződő felek, vagy a szerződéstípus miatt), azaz a másik vagyonában okozott kár megtérítendő, de a kimentés marad a mai. Az 1970-es évek második felétől a bírói gyakorlatban amúgy is szigorodott az elvárhatósági mérce, főleg az akkori gazdálkodó szervezetek (szocialista vállalatok) esetében. A felelősségi szabályok biztosítási vonatkozásait illetően előadta, hogy a biztosító szerepe nőni fog, kockázatnövekedésének mértéke ugyanakkor attól függ, hogy a jelenleg hatályos Ptk. írott szabályaihoz képest meddig szigorodott már eddig is a bírói gyakorlat.

Lábady Tamás, a Pécsi Ítéltábla elnöke, az Alkotmánybíróság volt elnökhelyettese a deliktuális kárkötelmekről tartott előadásában kifejtette, hogy már a jelenleg hatályos Ptk. kodifikációja során is felmerült *Marton Géza* kutatásai alapján az objektív felelősség bevezetése, de azt sem akkor, sem most nem fogadták el, utóbbi esetben a Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiumának álláspontja miatt. Megszövegezését tekintve tehát nem lesz nagy különbség a régi és új kódex között, azonban számos olyan eseti bírói döntés született, mely előremutató és kreatív jogértelmezéssel egyben jogfejlesztő szerepet is játszott.

Noha a jelenleg hatályos kárfelelősségi rendszer a szubjektív és objektív, károsulti és károkozó, etikai és gazdasági, reparációs és prevenció elemek jó arányát tartalmazza, korábban túl sokszor alkalmazták a veszélyes üzemi felelősség szabályait olyan esetben, amikor felróhatóság alapján is dönthettek volna. A biztosítási szakjogász oktatóként is dolgozó előadó több példával illusztrálta a dicséretes újabb bírói gyakorlatot, ahol immár a Ptk. 339. § alapján döntöttek, a Pécsi Ítéltábla pl. a bányászati tevékenységről megállapította, hogy az a bánya lezárása ellenére is veszélyes üzem, másrészt a lezárási szabályok megsértése miatt a károkozás az üzemetető terhére felróhatósági alapon is megállapítható. *Lábady Tamás* zárszóként kifejtette: bízik abban, hogy

Héraklészt követve a magyar bírói gyakorlat is az Erény útját fogja választani a jövőben.

Takáts Péter c. egyetemi tanár a magyar biztosítási jog főbb dilemmáiról tartott előadást. A fogyasztóvédelem és a szerződési szabadság ellentéte kapcsán kifejtette, hogy a biztosítási jog a nemzetközi pénzügyi folyamatokba ágyazott, a kockázatokat viszontbiztosítással tovább porlasztó, súlypontilag gazdasági, kereskedelmi terület, ahol a klaudikáló kógenciának a jelenleg hatályos, lakossági biztosításokra fókuszáló Ptk. elfogadásakor komoly küldetése volt ugyan, azonban a jelen piacgazdasági körülmények között az általános szerződési feltételek közérdekű keresettel is kezdeményezhető bírói kontrollja jobb és rugalmasabb megoldást jelenthet. A fogyasztóvédelmi igények miatt a személybiztosítások területén megmarad ugyan a klaudikáló kógencia, azonban a kárbiztosításoknál főszabályként eltűnik.

Noha Magyarországon általában csak az egy éves biztosítási évfordulóra lehet felmondani a biztosítási szerződéseket, a nemzetközi tendencia a szerződési szabadság elve alapján az, hogy felmondásra – megfelelő felmondási idő közbeiktatásával – bármikor sor kerülhet. A szerződési szabadságba az EU-ban ugyanakkor az is belefér, hogy a felelősségbiztosító kizárt kockázatnak minősítheti a szándékos károkozást, tekintettel arra, hogy a tudatos magatartás nem valószínűség, hanem bizonyosság, így nem biztosítható, ráadásul a jóerkölcsbe is ütközik. A hazai biztosítók jelenleg is ilyen feltételekkel köthetnek viszontbiztosítási szerződést, egyéb kockázatok a nemzetközi tendenciák alapján maximum a *commercial crime insurance* elnevezésű speciális módozat alapján biztosíthatók. A szakmai felelősségbiztosítás céljával is ellentétes a szándékos károkozás biztosíthatósága, hiszen annak két tényálláscsoportot kell felölelnie: a sosem szándékos műhibát, valamint az apró tévedést, mulasztást, mely az ember természetes jellegéből fakad.

Hazai sajátosság a szerződés hallgatólagos létrejötte (Ptk. 577. § (2). bek.), melyet az új Ptk. a fogyasztói szerződésekre fog szűkíteni. Az ipari biztosításoknál 15 nap nem elegendő a kockázatok felmérésére, és a fogyasztói szerződéseknél is előfeltétel lesz, hogy egyrészt a biztosító formanyomtatványát kell használni, másrészt gondoskodni kell a biztosító tájékoztatási kötelezettségéről, az ÁSZF átadásáról.

Jelenleg a Ptk. 543. § (1) bek. alapján díjnemfizetéssel automatikusan, további jogcselekmény nélkül megszűnik a szerződés a 30 napos *respiró* elteltével, mely ellentétben áll a Ptk. együttműködési alapelvével, ráadásul a *respiró* időtartama alatt a biztosító ellenérték nélkül áll kockázatban, amit a biztosító csak a kifizetendő kárértékből tud levonni. A nemzetközi gyakorlatban ez csak felmondási ok a biztosító részére, míg az új Ptk. szerint figyelemfelhívó levél kell, ha ez eredménytelen, akkor visszamenőleges hatállyal szűnik meg a szerződés.

A túlbiztosítási tilalom Magyarországon nemzetközi összehasonlításban rendkívül szigorú: a törvényes összeg fölötti rész részlegesen semmis, a biztosítási díj arányos része visszatérítendő. A francia rendszerben csak szándékosság esetén minősül érvénytelenségi oknak a túlbiztosítás. A magyar bírói gyakorlat

szerint a többszörös biztosítás jogkövetkezménye az, hogy csak az első érvényes, ami a haszonkölcsönbe adott autóra kötött casco esetében súlyos terhekkel járhat, ezzel szemben Nyugat-Európában bárhol lehet kérni a kár megfizetését: a térítés korlátja a kárnszerzés tilalma, a biztosítók pedig utólag elszámolnak (megosztóznak).

Kiss Ferenc Kálmán ügyvéd, a Magyar Jogász Egylet Biztosítási Jogi Szakosztályának társelnöke a biztosítási jog német és svájci fejlődési irányairól tartott előadást az új biztosítási szerződési törvények és törvénytervezetek tükrében.

Németországban a biztosítási szerződési jog reformjáról szóló 2007. november 23-i törvény szerint (Gesetz zur Reform des Versicherungsvertragsrechts vom 23. November 2007, DVVG) a szerződéskötés előtt a biztosítottat átfogó tanácsadás illeti meg a szerződés tárgyáról és tartalmáról. A német jog feladta a mindent vagy semmit elvet a biztosított szerződésszegés esetén, a hatályos szabályozás alapján ilyenkor biztosított a gondatlan szerződésszegéssel arányos kártalanításra jogosult, a biztosító pedig csak a biztosított szándékos magatartása esetén mentesül. A DVVG ezáltal tisztességes érdekegyensúlyt teremt, de ennek bonyolultság az ára. A biztosított elállási joga általános lehetőség, melyet – az évi 18 ezer ügyet véleményező – ombudsman kritikával illetett a *pacta sunt servanda* elve alapján. A német jogban a biztosító közvetlen perlése csak abban az esetben lehetséges, ha kötelező gépjármű-felelősségbiztosításról van szó, a károkozó fizetéseképtelen, vagy ismeretlen helyen tartózkodik.

A svájci jogban a biztosítási szerződésről szóló törvény 2009. január 21-i tervezete (CH VVG) alapján a biztosított elállási joga úgy alakul, hogy 2 héten belül visszavonható a szerződéskötés. A svájci törvénytervezet a biztosított enyhe gondatlanságból fakadó szerződésszegéséhez arányos kártalanítást kapcsol.

Molnos Dániel, a Magyar Biztosítók Szövetségének (MABISZ) főtítkára a kötelező gépjármű-felelősségbiztosítás 1960-as alapítása óta eltelt 50, valamint a MABISZ 1990-es alapítása óta eltelt 20 esztendőért értékelte, valamint jellemezte a szövetség jelenlegi helyzetét. Kifejtette, hogy a MABISZ tevékenysége a Nemzetközi Zöldkártya Egyezmény Nemzeti Irodája, valamint a Kártalanítási Számla működtetésén túl a fizetéseképtelenné vált biztosítók garanciaalapját is működteti majd, melynek létrehozását a MÁV Általános Biztosító Egyesület fizetéseképtelensége indokolta.

Francois Werner, a francia Gépjármű Garanciaalap vezérigazgatója a francia *aktív kárrendezés* elméleti és gyakorlati vonatkozásait ismertette. Szemben a hagyományos jogi konstrukcióval, ahol közvetlenül a kárért felelős személy, ill. helyette felelősségbiztosítója fizet, az ún. aktív kárrendezés során a károsult saját felelősségbiztosítójánál jelzi a kárt, melyet az megelőlegez, majd *regressz igény* keretében érvényesíti a károkozó felelősségbiztosítójával szemben. Ez a technika csak azokban az esetekben alkalmazható, ahol a jogalap nem vitatott a felek között, azaz csupán a kárösszeg kérdéses. A rendszer legnagyobb előnye a gyors ügyintézés, mely részben a biztosítókat terhelő együttműködési rendszer betartásán, az egységes baleseti bejelentő nyomtatványon, a kompenzálандó

károkról szóló egyezményen, valamint a független kárszakértők közös listáján alapul. A módszernek köszönhetően csökkentek az adminisztratív terhek, a regressz igények kifizetését egy központi elszámolóház végzi havi rendszerességgel, melynek működését komoly informatikai apparátus támogatja.

A viták megelőzése érdekében, valamint a Gépjármű Garanciaalapot létrehozó egyezmény szellemének betartására létrehoztak egy etikai bizottságot, a biztosítók közötti jogvitákat választottbírói fórum dönti el, a jogszabályi változásokat, valamint a rendes bíróságok esetjogát pedig egy külön bizottság kíséri figyelemmel.

Fontos hangsúlyozni, hogy a rendszer anyagi jogi értelemben megmarad a kártérítési jog berkein belül, nem veszi át az ún. *no-fault* rendszert, csupán eljárásjogi értelemben jelent novumot. A kötelező gépjármű-felelősségbiztosítás terén Franciaországban 1968 óta létező rendszer az esetek döntő többségében működik, a fennmaradó esetekben visszatérnek az eredeti polgári jogi felelősségi konstrukció alkalmazásához.

A biztosítók egymás tevékenységét etikai alapon megítélhetik, a nem együttműködő biztosító elvileg kizárható a rendszerből, bár erre még nem volt példa. A rendszer a károsult védelmét helyezi előtérbe, a kárért felelős és a közvetlenül fizető fél elválasztásán keresztül legnagyobb előnye a gyors kárrendezési határidő, melynek alkalmazását megkönnyíti, hogy a károsult saját, vele közvetlen szerződéses kapcsolatban levő biztosítójával rendezi a kárt, a károkozóval, ill. annak biztosítójával való kapcsolattartás ugyanakkor nem a károsult feladata.

A francia biztosítási piac jóval nagyobb, mint Magyarorszáé, ráadásul nem túl koncentrált, hiszen a legnagyobb biztosító 20%-os piaci részesedéssel rendelkezik, s mindössze 5-6 nagy biztosító létezik, a piaci verseny egyúttal erősebb is, az ügyfelekért folytatott harc pedig a garanciaalapban viselt tagság megőrzésére szorítja a biztosítókat.

A kárszakértők tevékenysége teljes mértékben kiszervezett, azaz a biztosítók által összeállított közös listán szereplő önálló cégek dolgoznak, a biztosítók pedig szabadon válogathatnak közülük.

Mariusz W. Wichtowski, a nemzetközi Zöldkártya Egyezmény alapján létrehozott Irodák Tanácsa (*Council of Bureaux*) elnöke az egyezmény alkalmazásának aktuális nemzetközi vonatkozásairól tartott előadást.

A szervezet segítségével a károkozók és károsultak védelme egyaránt megalósul, de egyértelműen a károsultak érdeke a legfontosabb. Az egyezmény részeseinek száma folyamatosan bővül, jelenleg 45 tagot számlál. A biztosítás nemzetközi szervezetrendszerére, mint az emberek biztonságával kapcsolatos intézményre azért is szükség van, mert az Európai Unióban közlekedő kb. 300 millió gépjárművel okozott balesetekben évente 150 ezer személy sérül meg, és sajnálatos módon évente 50 ezren halnak meg közlekedési baleset következtében.

Az eredetileg a határbiztosítások megkötését helyettesítő rendszer ma már meglehetősen széleskörű szolgáltatásokat nyújt, hiszen míg kezdetben a károsultakat saját országukban védte csupán, addig az 1949-ben elfogadott egyezményt ma már az EU gépjármű-felelősségbiztosítási irányelveivel együtt alkalmazzák.

A 2005-ben megalkotott 5. irányelv a biztosított tulajdonos és üzembentartók, valamint a közlekedési balesetek károsultjainak érdekét egyaránt védi a részes tagállamok területén belül a baleset bekövetkezésének helyétől függetlenül. Az Irodák Tanácsa garanciaalapként szolgál, a Nemzeti Irodák közötti összekötő kapcsolóként a kárösszeget előlegező fél regressz igényeit elégíti ki.

A rendszer nagy előnye, hogy a felelősségbiztosítási fedezetet tanúsító nemzetközi zöldkártyát a kiállító ország Nemzeti Irodája hitelesíti, s szintén ez a szervezet tartja a kapcsolatot a károkozóval annak anyanyelvén.

Fuglinszky Ádám egyetemi adjunktus (ELTE) a hazai kártérítési jogi kodifikáció nyitott kérdéseit foglalta össze előadásában. A károsulti közrehatás kapcsán kiemelte, hogy a Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiumának állásfoglalásai a Ptk. több lehetséges értelmezését is tartalmazzák, hiszen míg a PK. 36. alapján a közrehatás mértékénél az eset körülményeit és a felróhatóságot is vizsgálandónak tartja, addig a közös károkozás kapcsán született PK 37. állásfoglalásában egyenlőséget tesz a közrehatás aránya és a felróhatóság aránya között.

Kiemelte, hogy az értelmezés függ a kártérítési célok sorrendjétől, hiszen míg a prevenció elve felróhatóság-arányos értelmezést kíván meg, addig a kockázatelosztási elv a közrehatás-arányos értelmezésnek kedvez. A biztosítási szerződés megkötésének elmulasztása azonban legfeljebb abban az esetben minősülhet károsulti közrehatásnak, ha vállalkozások közötti üzleti szerződésről beszélünk, valamint elterjedt és szokásos a biztosítási fedezet, vagy előzetesen kifejezetten szerződéskötési kötelezettségben állapodtak meg a felek.

Mind az osztott okozatosság, mind pedig alternatív okozatosság esetében gondot okozhatnak az előreláthatósági klauzula problémái, hiszen minél szűkebb a típusfogalom, a kár nagyságrendje annál kevésbé lesz előrelátható. A jogági függetlenség elve alapján semmi sem tiltja a párhuzamos jogérvényesítést, de problémát okozhat a felelősségkizáró és – korlátozó klauzulák hatályának egyidejű alkalmazása.

Jerome Kullmann egyetemi tanár (Franciaország) a *culpa in contrahendo* francia szabályozását jellemezte előadásában. Amennyiben a tájékoztatási kötelezettség megsértése a biztosított rosszhiszeműségére vezethető vissza, a szerződés semmis, ugyanakkor ha a formanyomtatványon a biztosítói kérdés nem világos, akkor nem elvárható a precíz és szabatos biztosított válasza sem. A korábbi teljes érvénytelenségi szankciót 8 éve felváltotta a részleges érvénytelenség, amely szerint csupán akkor kell a megtévesztő információközléshez a részleges semmisség szankcióját kapcsolni, ha az adat és kockázat elvállalása, illetve a biztosítási díj között lényeges összefüggés volt. Azokban az esetekben, ahol egy biztosítási szerződés több különálló kockázatot tartalmaz, a Semmitőszék (*Cour d' Cassation*) minden esetben egyedi mérlegelést alkalmaz, gátat szabva a biztosítók kiterjesztő értelmezésének, miszerint „a csalás mindent érvénytelenít” (*fraus omnia corrumpit*).

Kovács Kázmér ügyvéd, a Magyar Autóklub Jogi Bizottságának elnöke a kötelező gépjármű-felelősségbiztosítás hazai fejleményeit ismertette a hallgatósággal.

A Kártalanítási Számla fizetési kötelezettsége 2010. január 1-jétől kiterjed a fizetéseképtelenné vált biztosítóval szerződött üzembentartó által a törvény hatálybalépését követően okozott károkra is. Osztotta Takáts Péter véleményét abban, hogy a túlbiztosítási tilalom jelenlegi helyzete túlhaladott, ügyfélcentrikusabb szabályozásra van szükség, s elegendő a káronszerzés tilalmának betartatása. Kifejtette, hogy a biztosítási szerződés megintés nélküli megszűnésének lehetősége az EU-ban egyedülálló, melyen feltétlenül változtatni kell. A díjnemfizetés miatti ex lege megszűnés esetén fontosnak tartotta a Ptk., valamint a kötelező gépjármű-felelősségbiztosításra külön törvény koherenciáját.

Üdvözölte a kárrendezés során követelhető iratok körének szerződésbeli felsorolását előíró új szabályozást, mely növeli a jogbiztonságot, valamint részben fogyasztóvédelmi funkciót is betölt. Ismertette a műszaki totálkár-gyanús esetekben követendő eljárást, miszerint a biztosító közlekedésbiztonsági szempontból műszaki vizsgáztatást írhat elő.

A biztosító a kárrendezés során kizárólag számla alapján teljesíthet, mely az előadó szerint diszkriminatív, kizárja annak lehetőségét, hogy a megfelelő szakértelemmel rendelkező károsult saját maga javítsa meg károsodott vagyontárgyát. A Magyar Autóklub az Alkotmánybírósághoz fordult az említett jogszabályi rendelkezés alkotmányellenességének megállapítását kérve.

Michael Mendelowitz ügyvéd, az AIDA elnökségének tagja (Nagy-Britannia) a felelősségbiztosításban bekövetkezett legfontosabb angol jogi változásokat ismertette. Kifejtette, hogy a biztosító közvetlen perlésének lehetősége korábban is megvolt ugyan az angol jogban (Third Parties Rights against Insurers Act 1930), azonban csupán a károkozó alperes fizetéseképtelensége esetén.

A biztosító a kötelező gépjármű-felelősségbiztosítási szabályok alapján minden feltétel nélkül perelhető már 1934 óta (Road Traffic Act 1934), ezt a szabályt fogja az összes felelősségbiztosításra kiterjeszteni a várhatóan 2011-ben hatályba lépő új törvénytervezet (Third Parties Rights against Insurers Act 2010), amely ráadásul felmentést ad a biztosítási titok alól a fizetéseképtelenséget kimondó bírói ítélet előtt is a károsult részére.

A budapesti nemzetközi biztosítási jogi kollokvium kiváló áttekintést adott a biztosítási szerződési jog hazai és nemzetközi tendenciáiról, lehetővé tette az elméleti és gyakorlati szakemberek közötti eszmecserét és konzultációt, valamint hozzájárult a Magyar Jogász Egylet alapszabályában rögzített fő célkitűzésének, a jogélet különböző területein működő jogászok szakmai-tudományos együttműködésének előmozdításához.

•
Győri ötvös céh ládája, 1748